

A 10. századi kalandozó hadjáratok

(MTI-Press) A 10. századi magyar történelem legismertebb eseménysorát azok a katonai akciók jelentik, amelyeket megszépítő kifejezéssel kalandozó vagy éppen portyázó hadjáratoknak szoktak nevezni. Bizton állítható, hogy a tőlünk nyugatra eső Európa a magyarság által számon tartott 1100 éves történetéből - talán csak az utolsó évtizedeket leszámítva - egyetlen más eseményt sem véssett be biztosabban történeti tudatába, mint éppen e hadjáratokat, amelyekben sokáig ó volt a kárvallott, végül azonban mégis győztes lett. A magyarság 1100 év alatt - anélkül, hogy ezt tudatosan tette volna - ekkor szólt bele először - és nagyon sokáig egyedüli esetként - meghatározó jelleggel az európai történelembe.

Melyek is voltak valójában a kalandozásoknak nevezett katonai akciók? Adatok sora vall arról, hogy nem a honfoglalás után kezdődtek, hanem a magyarok már előző hazáikból. - Levediából és Etelkőzből - kiindulva is portyáztak. Ezek az akciók tehát nem magyaríthatók a kárpát-medencei legelőterület összeszűkülésével. Az a felfogás sem állta meg a helyét a kútfók tükrében, hogy a magyar katonai elit és a fegyveres középréteg mintegy úri passzióként vállalkozott volna e hadi kalandokra. Úgy tűnik, a kalandozások egy nép, az egész társadalom életmegnyilvánulását jelentették. Jellemző, hogy még a kárpát-medencei honfoglalás közepette is (utána a keleti részek elfoglalásának, de előtte a Dunántúl meghódításának), 899-ben itáliai portyára indultak a magyarok.

Kegyetlen vérontások?

A nyugat-európai forrásokban ilyen megjegyzésekkel lépten nyomon találkozunk: „az egész Szászországon végigszáguldozó magyarok lángba borították a városokat és a településeket, mindenütt akkora mészárlást rendez-

tek, hogy szinte végpusztulással fenyegettek”. (Almás Tibor fordítása) Vagy: „Abban az időben, amikor az átkozni való magyarok perzselő tüllel mindent elpusztítottak, az imaházat is megtámadta egy istentelen csapat, a keresztet, az edényeket és az összes egyházi felszerelést elrabolták”. (Blazovich László fordítása). Vagy: „Azokban a napokban a magyarok szerfelett tomboltak a tartomány egész területén: a keresztényeket fogságba vetették, az egyházakat pedig - megszentésigtele-

tatók hasonló megnyilvánulásai. Valamennyi nép esetében közös elem, hogy vagyoniilag már erőteljesen tagozódó, de jogilag még egységes (vagyis belső ellentétektől feszített) társadalom öltött markánsan katonai jelleget. Esetenként különböző viszont az a mód, ahogyan az egyes népek portyáikat végrehajtották. A szlávok gyalogosan, az arabok tevéen, a vikingek vízen, a lovasnomádok - köztük a magyarok - lovon.

Lóhátról - ijjal

Miközben tehát a kalandozások, vagyis a zsákmányoló hadjáratok önmagukban nem lovasnomád sajátosságok, azok lebonyolítási körülményei mégis sajátos jelleget

A honfoglalástól az államalapításig

nítve a szent kultuszokat - tűzzel elemésztették”. (Kordé Zoltán fordítása)

De nem volt ez másként a Balkánon sem. Egy bizánci történetíró például azt jegyezte fel, hogy a magyarok egészen Konstantinápolyig, „a fővárosig száguldván minden thrák lelket zsákmányul ejtettek”. (Moravcsik Gyula fordítása) E tucatszámra idézhető forráshelyek kísértetiesen emlékeztetnek azokra a híradásokra, amelyeket a magyar- és lengyelországi krónikások jegyeztek fel a tatárok 13. század közepi betöréséről. Eszerint keletről jött egy vad, kegyetlen nép, amely látszólag öncéluan mindent elpusztított, és mindenkit fogságba ejtett. Amikor a magyar Anonymus a 13. század elejéről tekintett vissza a 250-300 évvel korábbi kalandozásokra, maga sem tudott mást írni, mint azt: „akkoriban a magyarok vészívó pióca módjára örömet lelték az emberi vér ontásában”. (Veszprémy László fordítása).

A valóságban egy, zsákmány- és fogolyszerzésre „szakosodott”, erőteljesen militarizálódott társadalom életmegnyilvánulásai voltak a magyar kalandozások éppúgy, mint korábban például a germánok, az avarok, az arabok, a szlávok, a vikingek, utóbb pedig a

kölcsönöztek a lovasnomád akcióknak. Mivel lovon sokszorta gyorsabban lehet haladni, mint gyalogosan, tevéen vagy hajón, ez önmagában hordozta a lovasnomád akciók váratlanságát, hiszen a lovon ülők rövid idő alatt nagy távolságokat tudtak megtenni (a magyarok többször eljutottak portyáik során például az Atlanti-óceánig vagy a Márvány-tengerig is). Ugyanakkor a lovasnomádok félelmetes harci eszközzel rendelkeztek; a nyíllal és az ijjal; ez a fegyver óriási pusztítást okozott, mivel 60-70 m-ről pontosan lehetett vele célozni. (Nem véletlen, hogy az itáliai Modena lakói a 10. század elején akként fohászkodtak Istenhez: „A magyarok nyilaitól védelmezz meg minket!”. A gyors helyváltoztatáson és a pusztító erejű fegyveren kívül a cselvetéses (megfutamodást színlelő, majd bekerítést alkalmazó) lovasnomád taktika is hozzájárult a magyarok kezdeti nagy sikereihez. Amint azonban Nyugat-Európa és Bizánc kiismerte őket, maguk is felkészültek ellenük, így a magyar kalandozások nyugati irányban 955-ben, a Balkán felé pedig 970-ben egy-egy nagy vereséggel véget értek.

KRISTÓ GYULA